

İçeride doldurulmamış yeni kavramlarla yeni YÖK Kanun Taslağı

Prof. Dr. Sinan Yol

1967 yılında Samsun'da doğdu. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni bitirdi (1991). Genel Cerrahi Uzmanı (1996), Gastroenteroloji Cerrahisi Uzmanı (2001), Genel Cerrahi Doçenti (2006), Genel Cerrahi Profesörü (2012) oldu. Sağlık Bakanlığı Sağlık Eğitimi Genel Müdürlüğü görevini yürüttü (2004-2008). Amerika Birleşik Devletleri (Kolo-rektal Cerrahi'de 'research fellow'), Japonya (Karaciğer nakli'nde 'clinic fellow') ve Avustralya'da (Pankreas nakli'nde 'international visiting scholar') çalıştı. Halen İstanbul Medeniyet Üniversitesi Tıp Fakültesi öğretim üyesidir ve aynı üniversitenin Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığı görevini yürütmektedir. Dr. Yol evlidir ve 2 çocuk babasıdır.

Uzun zamandır üzerinde çalışıldığı bilinen Yeni Yükseköğretim Kanun Taslağı, değerlendirilmesi amacıyla üniversitelere gönderilmiştir. Öncelikle belirtmek gerekir ki değerlendirilmek üzere üniversitelere gönderilen kanun taslağı değildir ve halen taslak kamuoyuna açıklanmamıştır. Üniversitelerarası Kurul (UAK)'da açıklanan ve sonrasında üniversitelere gönderilen sadece üzerinde çalışılan, kanunun ilkeleridir. Bu yazı kaleme alındığı zamana kadar da taslak açıklanmamıştır. Dolayısı ile yapacağımız değerlendirme ortaya konulan ilkeler doğrultusunda olacaktır. Ancak unutulmamalıdır ki ilkelerin metne ne kadar yansıdığı ve yansıtacağı önemlidir. Oysa bu taslak üzerinde çalışanların ve taslağı kaleme alanların bir kanun metnini alternatifli olarak yazdığı bilinmektedir / duyulmaktadır.

Kanun taslağının değil de ilkelerinin açıklanmasını nasıl değerlendirmek gerekir? Acaba YÖK, kanun koyucunun Parlamento olduğu gerçeğinden hareketle mi sadece ilkeleri açıklayıp taslağı kamuoyu ile paylaşmadı? YÖK arzu ettiği yeni kanunun nasıl olması gerektiği yönünde görüşünü mü açıklamakla yetindi! Yoksa ortaya sürülen metinle paydaşların 'ısındırılıp' kamuoyu değişikliğe mi hazırlanıyor? Kanaatimiz bizlerin yeni kanuna hazırlandığımız yönünde. Eğer metin maddeleri ve alternatiflerinin tartışılması istenseydi taslak gönderilirdi ve tartışmaya açılırdı. Böylece çok daha somut ve yapıcı bir tar-

tışma ortamı hazırlanır ve sonuçları daha yapıcı olurdu. Belki de ikinci aşamada, yani bizler değişikliğe hazır olunca o yapılacak! Gereğince ne olursa olsun kanun metni elimizde olmadığı sürece değerlendirmelerimizin eksik olacağını belirterek ilkelerin uyandırdıkları ile ilgili düşüncelerimi paylaşmak istiyorum.

Kalbi bir teşekkür!

Öncelikle yükseköğretimde değişimin kaçınılmaz olduğunun bir defa daha vurgulanması ve alternatif üretilebiliyor olması güzeldir. Bunun için çalışmaya katkı veren ve emeği geçen herkese teşekkür ile başlamak isterim. *Yine üniversiteler için yeni olan ancak 21. yüzyıl üniversitesi için gerekli olan yeni kavramları üniversite ortamına taşıdıkları ve tartıştırdıkları için ilgililere teşekkür ederim.*

Yeni kavramlar

Kamuoyu ile paylaşılan metin, mevcut yükseköğretim kanununda yer almayan yeni kavramları ihtiva etmektedir: 'üniversite çeşitliliği', 'finansal esneklik', 'uluslararası hale gelme', 'kurumsallaşmasını tamamlamış üniversite', 'özel üniversite'.

Çeşitlilik

Yeni kanunun üniversitede çeşitliliği teşvik edecek olması, kanunun temel ilkelerinden en önemlisi olarak vurgulanmaktadır. Bu kavramın üniversite özerk-

liği ve finansal esneklik gibi yeniliklerle tamamlanması zaten bir zorunluluktur. Ancak üniversite çeşitliliğini farklı şekillerde anlamamız mümkündür. Nitekim yükseköğretim kurumlarının 'devlet-vakıf-özel', 'kurumsallaşmış-kurumsallaşmakta olan' ve 'araştırma-eğitim ağırlıklı' olarak farklılaştırmak önemli bir değişikliktir. Ama bu başlangıç dahi üniversitelerin çeşitliliğinin engelidir. Çeşitliliğe önem veren bir kanun, ilk aşamada çeşitliliğe kısıtlama getirmektedir ki bunun bir tezat olduğu kanaatini taşıyorum. Yükseköğretim kurumlarını kategorize etmeye çalışmak farklılaşmayı engelleyen bir faktör değil midir? Bir üniversite, kimi fakülte ve birimleri ile araştırmacı, kimi fakülte ve birimleri ile eğitici olamayacak mıdır? Kurumsallaşmış bir üniversite yeni bir birim kurar veya farklı bir yapı oluştursa kurumsallaşma aşamasında olan yeni yapıyı nasıl kategorize edeceğiz? 'Araştırmacı öğretim üyesi'nin yalnızca kurumsallaşmış üniversitelere verildiği kanun taslağı ile bu farklılaşma nasıl temin edilebilecektir?

Devlet-vakıf-özel yükseköğretim kurumu

Yükseköğretim kurumları statülerinin yerli yerini oturtulması önemlidir. Yeni Anayasa ile bu değişimin gerçekleştirilmesi yıllardır ifade edilemeyen çarpıklığın düzeltilmesini ve özel üniversite gibi yürüyen yapıların gerçek tanımının yapılmasını mümkün kılacaktır. Özel üniversiteye izin verilmesi (ilk ve orta öğretimde olduğu gibi) yıllar öncesinde gerçekleştirilmesi gereken bir uygulama idi.

Kurulacak yeni üniversiteler için vakıf-özel ayrımı gerçek boyutu ile uygulanabilir ancak mevcut üniversitelerden özel üniversite statüsünde işleyenlerin de yeni yapılanma ile gerçek statüsüne kavuşturulması ihmal edilmemeli/gözden kaçırılmamalıdır. Diğer bir ifadeyle özel üniversite gibi işleyen mevcut vakıf üniversiteleri 'kazanılmış hak' şemsiyesi ile korunmamalıdır. Gerçek adaletin tesisi ancak mevcut yapıların da doğru şekillendirilmesi ile mümkündür.

Kurumsallaşmış üniversite

Üniversitelerin kurumsallaşmış ve kurumsallaşma aşamasında diye ayrı statülerde ele alınması mevcut yapıların tanımlanması açısından doğru bir yaklaşım olduğu kanaatini taşıyorum. Ancak üniversitenin kurumsallaşmasının tanımı için hiçbir şekilde kabul edilemeyecek kriterler dillendirilmektedir: Üniversitenin 10 yılı aşkın süredir faaliyette olması(!), 3 yıllık akademik faaliyet puan ortalamasının 10 yıldır faaliyetini sürdüren devlet üniversitelerinin puan ortalamasının üstünde olması(!) (niçin bu üniversiteler; 10 yıldan uzun süre faaliyet göstermek, kriter oluşturabilme ayrıcalığını nasıl sağlar?), öğretim üyesi sayısının 100'ün üzerinde olması(!) (uzun süredir var olan ve kendisine fazla kadro tahsisi yapılmış üniversiteler yalnızca bu kriter ile nasıl ayrıcalıklı kılınabilir), öğretim üyelerinin salt çoğunluğunun kabul etmesi(!). Yükseköğretim kurumunun bütçesinin kendi öz kaynaklarından elde etmesi

dışındaki kriterlerin tamamı objektif olmaktan uzaktır.

Üniversite Konseyi

Üniversitenin yönetiminde söz sahibi, üniversitenin planlamasını yapıp üniversiteye sahip çıkan, mevcut yapıdaki senato ve yönetim kurulunun üstünde yeni bir yapılanmanın kurulmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Ancak bu kavramın da içinin doldurulmasında zorlanıldığı izlenimi edinilmektedir. Öncelikle yalnızca kurumsallaşmasını tamamlamış üniversitelere bu hak (?) / yetki (!) verilmektedir. Eğer senatonun üstünde bir yapıya ihtiyaç var ise bu ihtiyaç niçin yalnızca kurumsallaşmasını tamamlamış üniversitelerde hissedilmektedir. Kurumsallaşmasını tamamlamamış üniversitede senatoya yol gösterecek bir üst yapıya ihtiyaç, kurumsallaşmış kurumdan daha çok gerekli değil midir? Ya da kurumsallaşmış bir kurumda zaten kurumsal işleyen bir senatoya yol gösterecek üst yapıya niçin ihtiyaç vardır?

Konseyin ise klasik, alışlagelik usullerle teşkil edildiğini görüyoruz: 11 kişi ve belli konumdakilerin atanması. Konsey kavramının içi ancak seçilecek ve seçilebile yeterliliği olan kişilerin doğru tanımlanması ile doldurulabilir. Senato zaten göreve getirilmiş kişilerden oluşmaktadır. Mevcut senatonun üstündeki yapının üniversitenin şekillenmesinde ve geleceğinde söz sahibi olabilecek ve söz sahibi olması gereken kişilerden

Yükseköğretim kurumlarının 'devlet-vakıf-özel', 'kurumsallaşmış-kurumsallaşmakta olan' ve 'araştırma-eğitim ağırlıklı' olarak farklılaştırmak önemli bir değişikliktir. Ama bu başlangıç dahi üniversitelerin çeşitliliğinin engelidir. Çeşitliliğe önem veren bir kanun, ilk aşamada çeşitliliğe kısıtlama getirmektedir ki bunun bir tezat olduğu kanaatini taşıyorum. Yükseköğretim kurumlarını kategorize etmeye çalışmak farklılaşmayı engelleyen bir faktör değil midir?

Mevcut yapıdaki senato ve yönetim kurulunun üstünde yeni bir yapılanmanın kurulmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Ancak bu kavramın da içinin doldurulmasında zorlanıldığı izlenimi edinilmektedir. Öncelikle yalnızca kurumsallaşmasını tamamlamış üniversitelere bu hak (?) / yetki (!) verilmektedir. Eğer senatonun üstünde bir yapıya ihtiyaç var ise bu ihtiyaç niçin yalnızca kurumsallaşmasını tamamlamış üniversitelerde hissedilmektedir. Kurumsallaşmış bir kurumda zaten kurumsal işleyen bir senatoya yol gösterecek üst yapıya niçin ihtiyaç vardır?

oluşması gerekmez mi? Maalesef öneride böyle bir yapının kurulamadığı görülmektedir. Kanaatimce üniversite üzerinde ve üniversitenin geleceği üzerinde ancak üniversiteye gerçek anlamda katkı sağlayanlar söz sahibi olabilirler. Konseyin üniversiteye gerçek katkıyı sağlayan kişilerden oluşması gerektiğini düşünüyorum; bunun kriteri de bütçesinin, akademik performansının veya üretkenliğinin belli bir yüzdesini sağlayan kişiler olmalıdır. Bu kriterleri sağlayan yani üniversiteye gerçek katkıyı veren herkes sayı sınırlaması olmaksızın Konseyde yerini almalıdır (yüzde yüksek tutularak sayı kontrolü sağlanabilir). Kurumsallaşmış üniversite de olsa her üniversiteye 11 kişilik Konsey teklif etmek murat edilen amaca hizmet etmeyecektir kanaatini taşıyorum. Yine üniversitenin bulunduğu ilde en çok vergi verenin üniversitenin geleceğinde söz sahibi olmasını anlamakta zorlanıyorum. Vergi rekortmeni niçin böyle bir yapıda yer almalı ki! Üniversiteye en çok bağış yapanın Konseyde yer alması düşüncesine katılmakla beraber eksik buluyorum. 'En çok bağış yapan' ifadesi 'üniversitenin

bütçesinin belli bir miktarının üzerinde olan' şeklinde değiştirilirse anlamlı olabilir ki üniversiteye katkı sağlayanların üniversitenin şekillenmesinde söz sahibi olabilmesi amacı gerçekleştirilebilir. Aksi takdirde bir ilde çok cüzi bir yardım ile bir kişi Konseye girebilir ve bir başka şehirde bu yardımın çok çok üstünde yardım yapanlar Konseyde yer alamayabilir. Bu çarpıklık düzeltilmelidir. Burada da sayı sınırlaması olmaksızın katkı oranı esas tutulmalıdır. Üniversite bütçesi ne kadar büyük ise o oranda yüksek bağış yapanlar Konseyde yer alsın. Öğretim üyeleri de Konseyde çoğunluğu bağışta bulunanlara ve iş adamlarına kaptırmamak için üniversitelere sahip çıkmalı ve üniversitelerini geliştirip büyütmelidirler. Her kim üniversiteyi geliştirirse Konseyde o yer almalıdır. Aksi durumda Senato üstünde yeni bir yapı kurmanın anlamı olamaz.

Kurumsallaşmış fakat konsey kuramamış üniversite

Her ne kadar kurumsallaşma kriterleri anlaşılabilir ve kabul edilebilir değilse de metinden kurumsallaşmış fakat konsey kuramamış üniversiteler olacağını veya olabileceğini anlıyoruz. Konsey kurabilme kriteri, 'aranan şartları sağlamış olmak yani kurumsallaşmayı gerçekleştirmiş olmak mı yoksa YÖK'ün ve Bakanlar Kurulu'nun uygun görmesi' mi? Taslakta Konsey kurabilmek için kurumsallaşmış olma kriterlerini yerine getirmenin yeterli olmadığı anlaşılmaktadır.

Rektörün atanması

Rektörün belirlenmesi sürecinin bu yazıda irdelenen doğru olmayacağı düşüncesi ile o konuya girmiyorum. Ancak bu süreçte devlet üniversiteleri ile vakıf ve özel üniversitelerin farklı ele alınmasını anlamakta zorlanıyorum. Kendime 'niçin devlet üniversitesinde konsey başkanı rektörü atayabiliyor da vakıf üniversitesinde mütevelli heyeti başkanı atayamıyor?' diye soruyorum ve bu soruya cevap veremiyorum. Bu durumun gözden kaçmış bir nüans olduğunu düşünmüyorum.

Türkiye Yükseköğretim Kurulu

Her ne kadar yeni yapılanma ile mevcut YÖK'e yükseköğretimin koordinasyonu görevi verileceği beklentisi olsa da taslakta YÖK yerine ikame edilen Türkiye Yükseköğretim Kurulu'na koordinasyonun çok ötesinde yetkiler verileceği anlaşılmaktadır. Gerek Kurul'un kendisi gerekse Kurul'un en üst karar organı olan Genel Kurul üniversite üzerinde tasarruf yetkisini mevcut kanundan çok daha kuvvetli şekilde ele alabilecek gözükmektedir. Halbuki beklenti, icracı bir Kurul

değil üniversitelerin iş ve işlemleri ile ilgili kriter belirleyen ve belirlenen objektif kriterlere göre üniversiteleri denetleyen bir kurul idi. Bu hali ile mevcut taslağın yeni YÖK yapısını çok daha geniş yetkiler ile donatacağı ön görülebilmektedir. Üniversitenin bütçesini, öğretim üyesi ve alacağı öğrenci sayısını belirleyen, hangi üniversitenin hangi bölümleri açacağını söyleyen ve bunu uzman ve uzman yardımcılarını kadrosu ile gerçekleştiren bir üst yönetimin varlığında Üniversite Konseylerine, Senatolarına ve Yönetim Kurullarına ne kadar ihtiyaç olacak ki? Bu yapı 'çeşitlilik', 'kurumsal özerklik ve hesap verebilirlik' ve 'performans değerlendirme ve rekabet' ilkeleri ile ne kadar bağdaşır?

Yükseköğretim yeterliliklerinin ve yetkinliklerinin belirlenmesi

Taslakta ifade edilen *eğitimin*, yükseköğretimde yeniden yapılanma sürecinde, kanunla düzenlemelerin odaklanması gereken *alanlardan biri* olarak değil de odaklanması gereken temel hedef olarak görülmesi ile çok daha doğru yapılanmanın sağlanabileceğini düşünürüm. Zira eğitim ve eğitimin kalitesi odaklı bir yapılanma ile tartıştığımız her soru yükseköğretimde cevabını çok daha rasyonel bulacaktır. Tüm bu değişikliklerle asıl ulaşılmak istenen hedef, eğitim ve eğitimin kalitesi değil mi? Eğitimin çevresinde şekillenmesi gereken tüm kavramları bir başka nirengi ile yapılandırırız hedeften uzaklaşmış olursunuz. O sebeple yükseköğretim kurumlarının açtıkları programlar ile bu programlarda kazanılan yeterliliklerin ve yetkinliklerin üniversite senatolarınca belirlenmesi ve değerlendirilmesi görevinin üzerinde bunun denetlenmesi görevi ulusal ve uluslararası akreditasyon yapan kurum ve kuruluşlara açık olabilir ancak bu görev yeni Türkiye Yükseköğretim Kurulu'nun asli sorumluluğu olmalıdır. Yeni Yükseköğretim Kurulu icracı değil, kural koyucu ve denetleyici olmalıdır. Bunu başarabilen bir yenilenme yükseköğretimde değişimi sağlayabilir.

Araştırma

Taslak ile yükseköğretimde 'araştırma birimleri'nin belirlenmesi merkezi idareye bırakılacakmış izlenimi edinilmektedir. Ayrıca 'bu birimlerin sayısı belli bir sayıyı yahut yüzdeyi geçemez.' denilmektedir. Bir üniversitenin veya o üniversite içerisinde bir birimin araştırmacı olma vasfının tanımının yapılması, bu tanıma belirli ölçütler getirilmesi gayet doğaldır. Taslak bunun için yönetmelik çıkarmayı öngörmektedir ki bu çok güzel bir taslaktır. Ancak her bir merkezin bu kriterlere uygun olup olmadığının merkezi otorite tarafından tespit edilmesini ve *bu ölçüler içerisinde olanlara sınır*

getirilmesini yönetilebilirlik ve rekabet ilkeleri ile bağdaştırmakta zorlanıyorum.

Yükseköğretim kurumlarında araştırma faaliyetlerinde bulunmak üzere 'araştırmacı öğretim elemanı' kavramının getirilmesi çok güzel bir yeniliktir. Ancak bu imkânın yukarıda eleştirdiğim düşüncelere benzer mütalaalar ile sınırlanmasını doğru bulmuyorum. Niçin yalnızca 'Kuruluş tarihi itibarıyla en az on yıl geçmiş ve/veya öğretim üyesi sayısı yüzden fazla olan yükseköğretim kurumları' araştırmacı istihdam edebiliyor? Niçin 'araştırmacı öğretim elemanı' sayıları ve unvanları, boş öğretim elemanı kadroları dikkate alınarak belirleniyor? Bu kavramın da içerisinde 21. yüzyıl Türkiye'sine ve bilimine uygun olarak düzenlenmesi gerektiğini düşünüyorum. 'Doktora sonrası araştırmacı' statüsünü getirilmesi de araştırmacı öğretim elemanı statüsü gibi çok olumlu bir gelişmedir ancak 'boş yardımcı doçent kadrolarının yüzde beşini aşmayacak şekilde olması ve proje bazında değil de en fazla 2 yıl süre ile istihdam edilmeleri tekrar değerlendirilmelidir. 'Proje araştırmacısı' istihdamı ise taslakta sınırlama getirilmeden ifade edilmektedir. Her projede projenin niteliğine göre ihtiyaç duyulan sayıda proje araştırmacısının istihdam edilebilmesi, bu kişilere proje çerçevesinde ödeme yapılması ve proje araştırmacısı istihdamına sınırlama getirilmemesini olumlu görmekteyim. Ayrıca 'sabbatical' benzeri 'ücretli araştırma izni' ile 'akademik faaliyet puanı ve faaliyet ödeneği' kavramları yükseköğretimdeki yeni kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öğretim elemanı atama ve yükseltme süreçleri

Taslakta bu süreçler ile ilgili belirlenen kriterlere belli muafiyetler getirilmesinin doğru olmadığını düşünüyorum. Bir kriter eğer gerçekten doğru ve gerekli bir kriter ise 'Kurul (yeni YÖK) tarafından belirlenen' üniversitelere yahut alanlara muafiyet getirilmesini kabul edebilmek mümkün değildir. Eğer öğretim elemanı atanma veya yükseltme için belirlenen kriterlere muafiyetler tanınacak ise muafiyet tanımak yerine o kural toptan kaldırılmalıdır. Yabancı dil ile getirilen barajın yardımcı doçentlikte adayın bilim alanı ile ilgili olması şartının aranmamasını nasıl anlamamız gerekmektedir? Örneğin mühendislik veya sağlık alanında yardımcı doçent olmak isteyen Bulgaristan kökenli bir Türk vatandaşı Bulgarcadan veya Arap kökenli bir Türk vatandaşı Arapçadan yabancı dil sınavına girebilecek midir?

Profesörlük ataması için ilgilinin en az üç yıl yükseköğretim kurumlarında bulunma kriteri adayın niteliğini sorgulamaktan

uzak kriterlerdendir. Kişi alanı ile ilgili, üniversite dışında veya yurt dışında üniversiteden çok daha nitelikli bir kuruluşa çalıştı ise bu kişinin niteliğini değil de bulunduğu yeri kıstas almak ne kadar doğru ve bilimseldir? Bu tür sınırlamalar bilimselliğin önünü açmamaktadır. Taslağı hazırlayanlar kurumsal taassup ile mevcut üniversitelere ve buradaki kadrolara imtiyaz sağlamaktadır.

Akademik kadrolar için norm kadro uygulaması eğer norm kadrolar mevcut üniversitelere de uygulanacak objektif kriterler ile belirlenecek ise olumlu bir gelişme olabilir. Ancak mevcut üniversitelerimizi ve buradaki üretkenliği sorgulamayan bir norm kadro uygulaması ile unvan sınırlaması getirmek son derece yanlış bir gelişme olacaktır.

Doçent ve profesörlerin belli oranda kadrolu olması uygulamasının kriteri taslakta umarım yerini bulacaktır. Yoksa kadroya geçenlerin ömür boyu kadroda kaldığı, kadro dışı kalanlar ile sonradan yetişerek çok daha bilimsel, üretken ve araştırmacı olanların kadroda olanların kadroyu boşalmasını beklediği bir sistem öneriliyor ise bu yeniliğin de içinin dolduramadığını ifade etmemiz gerekecektir. Umarız ki taslak bilimsellikten ödün vermeyecek ve eğer bir milat belirliyor ise bunu objektif kriterler ile yapacaktır.

Karikatür: Dr. Orhan Doğan

Sonuç

Elimizdeki yükseköğretimin çerçevesini çizen taslak metin ile yükseköğretime birçok yeri kavramın ekleneceğini söylemek mümkündür. Ancak taslakta bu kavramların içeriğinin doğru doldurulmadığı izlenimi edinilmektedir. Umarız hazırlanan kanun taslağı getirdiği yenilikler ile yükseköğretimde amaçlanan hedeflerin yakalanmasını temin eder.

Not

Bu yazının basıma girdiği süreçte Yükseköğretim Kurulu yeni kanun taslağını açıkladı. Taslağın oluşturulan kamuoyu beklentilerini karşılamaktan uzak olduğu görülmektedir. Taslak 2547 sayılı Kanun'un eksiklerini düzenlemekte veya tadilatını gerçekleştirmektedir. Her ne kadar mevcut kanun yeni kavramlar içerse de felsefesi, misyon ve vizyonu yeni değildir. İlan edilen 'çeşitlilik', 'kurumsal özerklik ve hesap verebilirlik', 'rekabet', 'mali esneklik', 'çok kaynaklı gelir yapısı' vs. ilkeleri ile çelişkili maddeler bulunmaktadır. Kısacası kanun taslağının bu hedefleri yakalayamadığı kanaatini taşıyorum. Dilerim eleştiriler dikkate alınarak yükseköğretimin 21. yüzyıla bakan yüzü ile reformist bir kanun hazırlama fırsatı kaçırılmaz.